

## מקורות לעיון במס' גיטין: פרק השולח

דף ו

מרחשון תשס"ט

מ. זילברמן

(לו.) נדר שהודר על דעת רבים. א] איתא בגמ' לו. דאף למ"ד דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה [פי' התרה] נדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה. ונחלקו הראשונים בטעם הדבר. כתבו התוס' (לה: ד"ה אבל) דפעמים אף נדר שהודר על דעת רבים יש לו הפרה, וכגון מדעתם של אותם רבים. ומשמע דהטעם דאין לו הפרה היינו דחסר בדעתם של אותם הרבים שנדר על דעתם. ובלשון הרשב"א, "משום שהוא מבטל דעתו לדעתם וחרטתם אינו שוה". והסביר בזה הגרי"ד (רשימות הגרצ"ש על מס' גיטין עמ' 202-203), דבדרך כלל היתר נדרים בא ע"י פתח וחרטה, דהיינו מדעת הנודר, ובנדר על דעת רבים קבע הנודר שהוא אינו בעל הנדר להתחשב בחרטתו אלא אחרים הם הנודרים.

אך הריטב"א (רבינו קרשקש ד"ה והא הכא) כתב "וטעמא דעל דעת רבים שאין לו הפרה, לאו משום שהוא תולה נדרו בדעתם ומסתמא אין דעתם שיהא היתר לנדר זה, דאם כן בהסכמה דידהו לישתרי, ואפי' בהסכמה דידהו אין לו הפרה [ואכן לדעת התוס' אה"נ יש היתר בהסכמתם] ... אלא ... משום דאלימא מילתא בנשבע על דעת רבים ומשום הכי אין לו התרה". הרי לפי הריטב"א יש לנדר שהודר על דעת רבים אלימות בשלעצמה.

ולענין הא דלדבר מצוה אף נדר שהודר על דעת רבים יש לו הפרה, להתוס' ניחא הטעם, וכדכתבו התוס' (לו. ד"ה אבל) בשם ר"ת דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה. ועל דרך זה כתב השטמ"ק בכורות מו. אוב ב, "אע"פ שדבר מצוה יש לו הפרה אנו סהדי דכולם מסכימים ומתחרטים". וכן כתב ספר החינוך (מצוה ל), "ומ"מ לדבר מצוה הסכימו חכמים להתיר לפי שכל שיעשה האדם והוא דבר הגורם לביטול מצוה או שתעשה מצוה בהמנע אותו מעשה, לב כל ישראל הוא שיבטל המעשה של הדיוט ומעשה מצוה, ואנו רואים כאילו באו כל הרבים שנשבע על דעתם עמו לפניו ואמרו שאילו ידעו הם בשבועתו ביטול מצוה לא תסכים דעתם עמו, והרי יש לנו טענת אונס ושגגה וכו'". ולריטב"א צריך לומר (כך כתב בספר דבר יעקב) דהאלימות לא נאמרה לגבי דבר מצוה.

ומ"מ אף לדברי התוס' הביאו הראשונים בסוגיין דעת ר"ת דלא לכל דבר מצוה שייך התרה בנדר שהודר על דעת רבים, דדוקא בכגון ההוא מקרי דרדקי דהיה נדר בטעות, שהיו סוברים שהתינוקות יצליחו יותר בלימודם במקרי דרדקי אחר, שייך התרה. ולדברי הרשב"א, בכגון ההוא מקרי דרדקי הרי פתחו של זה כפתחו של זה, אבל בשאר דברים, אפי' לדברי מצוה, אין פתחו של זה כפתחו של זה.

ב] לענין נדר שהודר ברבים נחלקו האמוראין לקמן (מו.) מהו רבים, דלרב נחמן הוי ג' ולרב יצחק י'. ונחלקו הראשונים לענין על דעת רבים. התוס' שם (ד"ה רב נחמן) כתבו דלעל דעת רבים סגי בב', והביאו ראי' מגמ' שבועות (לט.). וכן בתוס' לו. ד"ה אבל בשם ר"ת כתבו פלוני ופלוני (משמע ב'). והסביר בזה הרשב"א (לו. סוד"ה על דעת) דלנדר שהודר ברבים בעינן ג' כי מילתא דמתעבדא באפי ג' אלימא, אבל בעל

דעת רבים הטעם הוא משום דמבטל דעתו לדעתם וחרטתם אינה שוה, והיינו אפי' בב'. אך הריטב"א (רבינו קרשקש ד"ה וטעמא) כתב דעל דעת רבים היינו אפי' בב'. ואפשר דמחלוקת זו תלויה על הנ"ל. דאם אלימות נדר שהודר על דעת רבים היינו בזה שתולה על דעתם הרי סגי בב'. אבל אם יש לזה אלימות באפי נפשיה אפשר דצריך ג'. וכן הציע בביאורי הדף של ש"ס לובלין.

עוד נחלקו ראשונים אלו אי הנודר על דעת רבים צריך לפרט את הרבים שנודר על דעתם, דלפי התוס' צריך לדעת במי תולה נדרו ולפי הריטב"א אפשר לנדר על דעת רבים בסתם. ובטעם הדבר העיר המגיה על הריטב"א (רבינו קרשקש) בהע' (242) דלפי הריטב"א כיון דאין אלימות הנדר באה ממה שתולה בדעתם, אלא דהנודר על דעת רבים נדרו חמורה בשלעצמה, חל הנדר אף אם אין הרבים יודעים מזה. ואילו להתוס' כיון שתולה בדעתם צריך לפרט את הרבים שנודר על דעתם.

ג] עוד נחלקו הראשונים אי שייך הפרת הבעל בנדר שהודר על דעת רבים. ויש בזה ב' דעות בתוס' לה: ד"ה אבל. וכתב הרא"ש (סי' ח) דהבעל יכול להפר "דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ואין לה כח לעקור דעת בעלה ולתלות בדעת אחרים ולא עדיף מכשאומרת איני רוצה שיפר הבעל ואפשר אפי' אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לדור על דעת אחרים אינו מועיל וכו'". ובדברות משה תמה על הדעה דלא שייך הפרה, דכיון דכשאשה נודרת על דעת בעלה נודרת א"א לה לנדר באופן שלא יוכל הבעל להפר. ונשאר בצ"ע. ובחידושי הרמ"ה בסוגיין כתב בהאי שיטה דבנודרת על דעת רבים הרי היא מתנה בפירוש שאין היא נודרת על דעת בעלה ולכן אין הבעל יכול להפר. ונראה לומר דאם אלימות נדר שהודר על דעת רבים היא מכח הרבים שנדר על דעתם, אין מקום לשיטה המחמירה כאן, דלא אלים דעתם מדעת הבעל. אבל אם כח נדר שהודר על דעת רבים הוא דאלימא מילתא כדברי הריטב"א לפחות יש מקום לדון בזה.

אך בשיעור הגרי"ד (עמ' 202) הסביר בדעה המחמירה דהפרת הבעל מיוסדת אדינא דרב פנחס דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת, ופירושו דהבעל נעשה בעל הנדר ע"י זה שאשתו פועלת שיהיה הנדר מצורף אליו. ולכן הפרה שייכת דוקא נדרי עינוי נפש ודברים בינו לבינה, דרק אלו מצורפים אל הבעל. ובנודרת על דעת רבים אין הנדר מצורף אליו, שלא נדרה על דעתה. ולשאר הראשונים א"א לאשה לבטל צירוף זה אפי' בנודרת על דעת רבים.

בפירוש הלבושי שרד להגהות התבואת שור על יו"ד (ס"ק פח) הציע שיש נ"מ בין התוס' לבין הרא"ש בהצגת השיטה דבנדר שהודר על דעת רבים שייך הפרת הבעל. דעי' בש"ך (יו"ד סי' רכח סק"ע) שהביא דבריו הראשונים של הרא"ש בסתם (דכ"כ התוס') ושוב הביא בשם הרא"ש מש"כ דאפי' אם יתן הבעל רשות יכול להפר. והעיר הלבושי שרד דלמה נצרך לדבריו הנוספים של הרא"ש. וכתב לחדש דלפי הרא"ש אפשר דבאשה הנודרת על דעת רבים הוי כלא נדרה על דעת רבים כלל ואפי' חכם יכול להתיר.

**החבורה התקיים אי"ה בליל יום שני אחרי תפילת מעריב**

**הנושא – איסור לעולם בהם תעבדו בחצי עבד חצי בן חורין (לח).**